

2.

A mássalhangzó-rendszerrel kapcsolatos problémák

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

honnán ismerhető meg? — **kikövetkeztetés**

- a) ómagyar kor nyelvemlékei
- b) rokon nyelvek sajátosságai
- c) ősmagyar kor jövevényszavai

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

1. ősmagyar kor elejének msh-rendszere

- finnugor összehasonlító nyelvészet
- hogyan működik?

pl.₁ **fa** szó rokon nyelvi megfelelői

m.	vg.	o.	zj.	vtj.	cser.	md.	f.	lp.
f	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>b</i>

- alapnyelvi msh-rendszerben volt *p*
- o., vg. > ősmagyar elején is megvolt >

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

1. ősmagyar kor elejének msh-rendszere

> magyarban: a szókezdő *p*

tendenciaszerűen: *f*-fé vált

pl.₂ két mgh közötti (intervokalikus) **-mp-**

m.	vg.	o.	zj.	vtj.	cser.	md.	f.	lp.
b	<i>mp</i>	<i>mp</i>	<i>b</i>	<i>b</i>	<i>mb</i>	<i>mb</i>	<i>mp</i>	<i>mp</i>

– *-mp-* > *-b-* (denazalizáció): m. ~ zj., vtj.

– md., cser. *-mb-* jelzik: az 1. lépés: zgsülés

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

1. ősmagyar kor elejének msh-rendszere

fő sajátosságok:

- a) nincs zgs-zgtl szembenállás
- b) zárhangok orális – nazális korrelációja
- c) rövid – hosszú oppozíció
- d) msh-kapcsolatok

(nazális + zárhang, nazális + affrikáta)

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

2. msh-rendszer változásai az ősmagyarban

1. kettőzött msh-k (gemináták) egyszerűsödése

-pp- > *-p-* fgr. **säppe* m. *epe*

-tt- > *-t-* fgr. **kutte* m. *hat*

-kk- > *-k* fgr. *lökkä* m. *lök*

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

2. msh-rendszer változásai az ősmagyarban

2. spirantizáció

2.1. mgh-közi zárhang > réshang (azonos hely)

fgr. *-p-* > ősm. *-β-*

fi. *repo* ~ ősm. *roβoszu* > *ravasz*

fgr. *-t-* > ősm. *-z-*

fgr. **kota*, fi. *kota* ~ ősm. *χázo* > *ház*

fgr. *-k-* > ősm. *-γ-* fi. *joki* ~ ősm. *joγu* > *jó*

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

2. msh-rendszer változásai az ősmagyarban

2. spirantizáció

2.1. mgh-közi zárhang > réshang (azonos hely)

– spirantizáció első lépése: msh zöngésülése

$-p- > -b- > -\beta-$

$-t- > -d- > -z-$

$-k- > -g- > -\gamma-$

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

2. msh-rendszer változásai az ősmagyarban

2. spirantizáció

2.2. szóeleji spirantizáció

$p > f$ fi. *puu* > m. *fa*

$k > \chi > h$ fi. *kota* > m. *ház*

kronológiai viszonyai: ősmagyar kor 1. felében

oka: török jövevényszavak: nem érvényesül

tör. *qapuy* tör. *qurum* tör. *qopurčay*

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

2. msh-rendszer változásai az ősmagyarban

3. denazalizáció

-mp- > -mb- > -b-

ur. **kumpa > *χumba > m. hab*

-nt- > -nd- > -d-

fgr. **kunta > *χunda > m. had*

-nk- > -ng- > -g-

fgr. **tunke > *tunge > m. dug*

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

2. msh-rendszer változásai az ősmagyarban

3. denazalizáció

a) zöngésülés

b) nazális eltűnése

↓
mp > mb, nt > nd, nk > ng

> *p, t, k* allofónjai!

↓
mb > b, nd > d, ng > g

> fonémák

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

2. msh-rendszer változásai az ősmagyarban a változások kronológiai viszonyai

– ősmagyar kor első felében

igazolás: török jövevényszavak:

küdü, tenger, gyöngy

kapu, koporsó

betű, bátor

bika, iker

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

- ## **2. msh-rendszer változásai az ősmagyarban a változások kronológiai viszonyai**
- 5 szinkrón metszet

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

msh-kapcs.	zárhangok	gemináták
<i>(-mp-, -nt-, -nk-)</i>	<i>(-p-, -t-, -k-)</i>	<i>(-pp-, -tt-, -kk-)</i>

alapnyelvi állapot.

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

	msh-kapcs.	zárhangok	gemináták
	<i>(-mp-, nt-, -nk-)</i>	<i>(-p-, -t-, -k-)</i>	<i>(-pp-, -tt-, -kk-)</i>
alapnyelvi állapot.	↓		

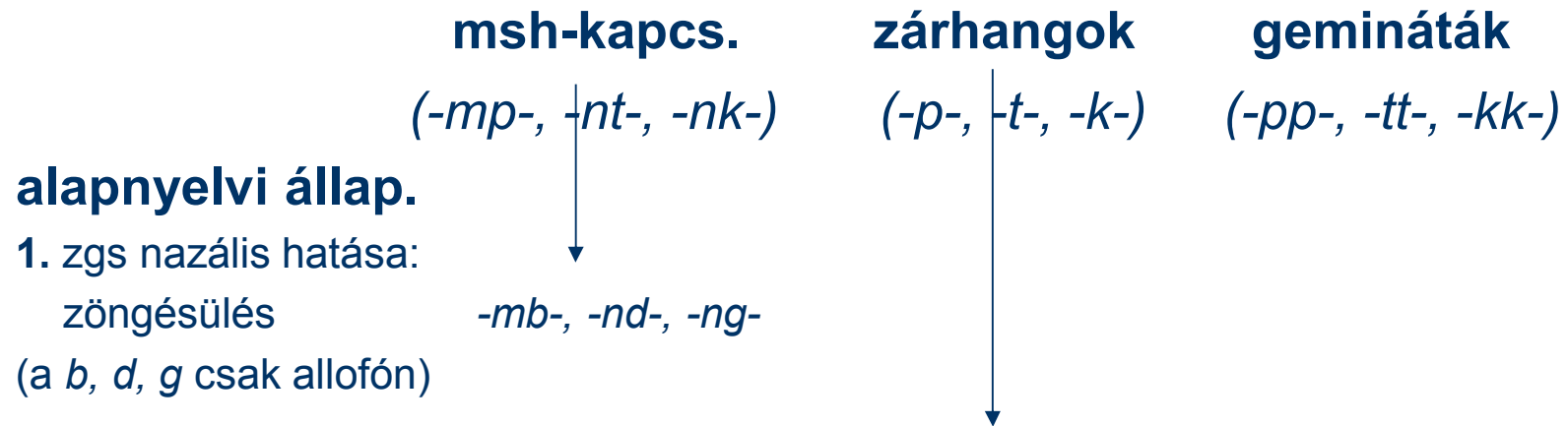
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

	msh-kapcs. (-mp-, -nt-, -nk-)	zárhangok (-p-, -t-, -k-)	gemináták (-pp-, -tt-, -kk-)
alapnyelvi állapot. 1. zgs nazális hatása: zöngésülés (a <i>b, d, g</i> csak allofón)	↓		

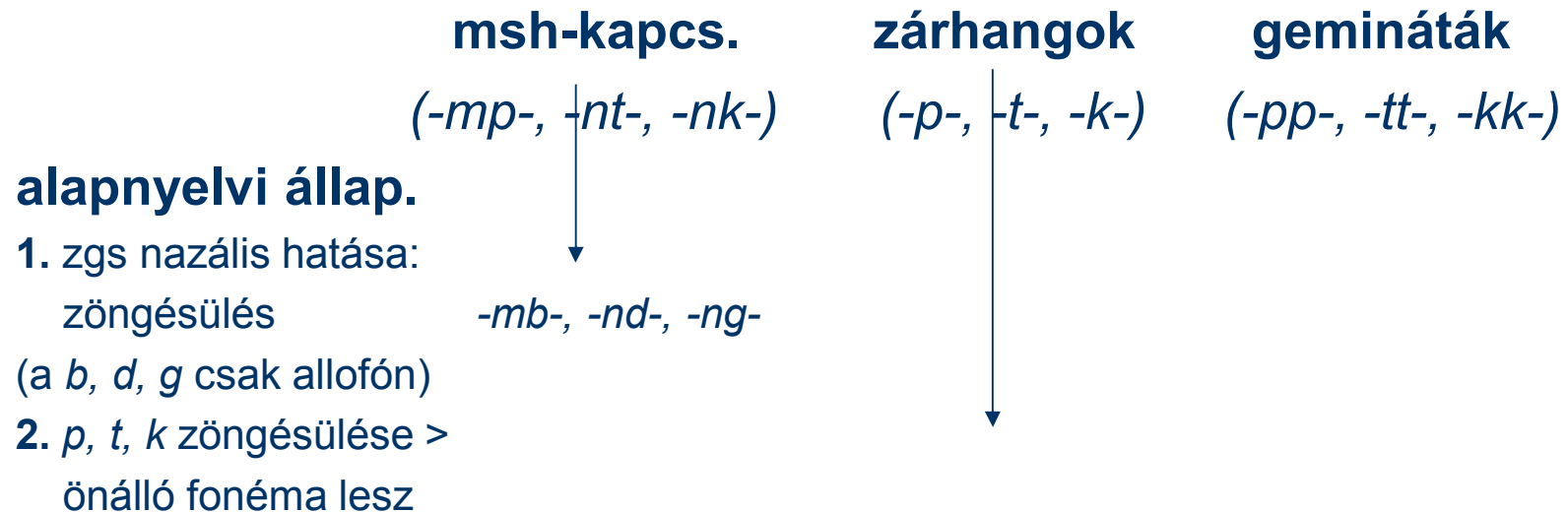
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

	msh-kapcs.	zárhangok	gemináták
	(-mp-, -nt-, -nk-)	(-p-, -t-, -k-)	(-pp-, -tt-, -kk-)
alapnyelvi állapot.			
1. zgs nazális hatása: zöngésülés (a <i>b, d, g</i> csak allofón)	↓ -mb-, -nd-, -ng-		

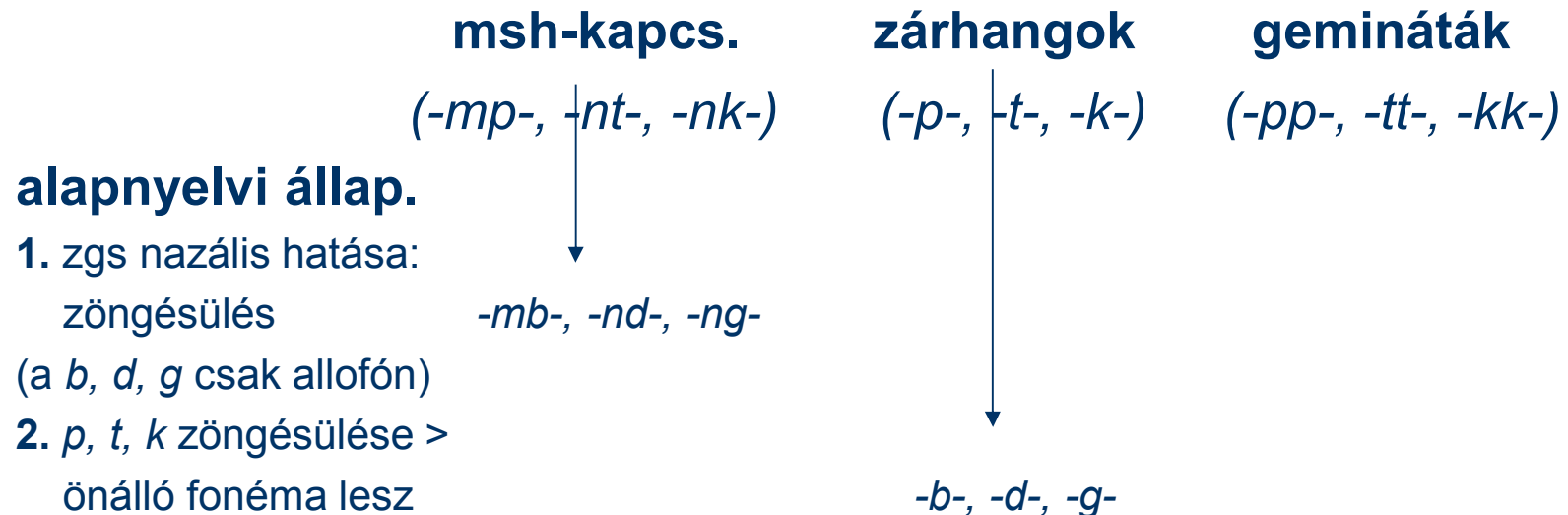
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

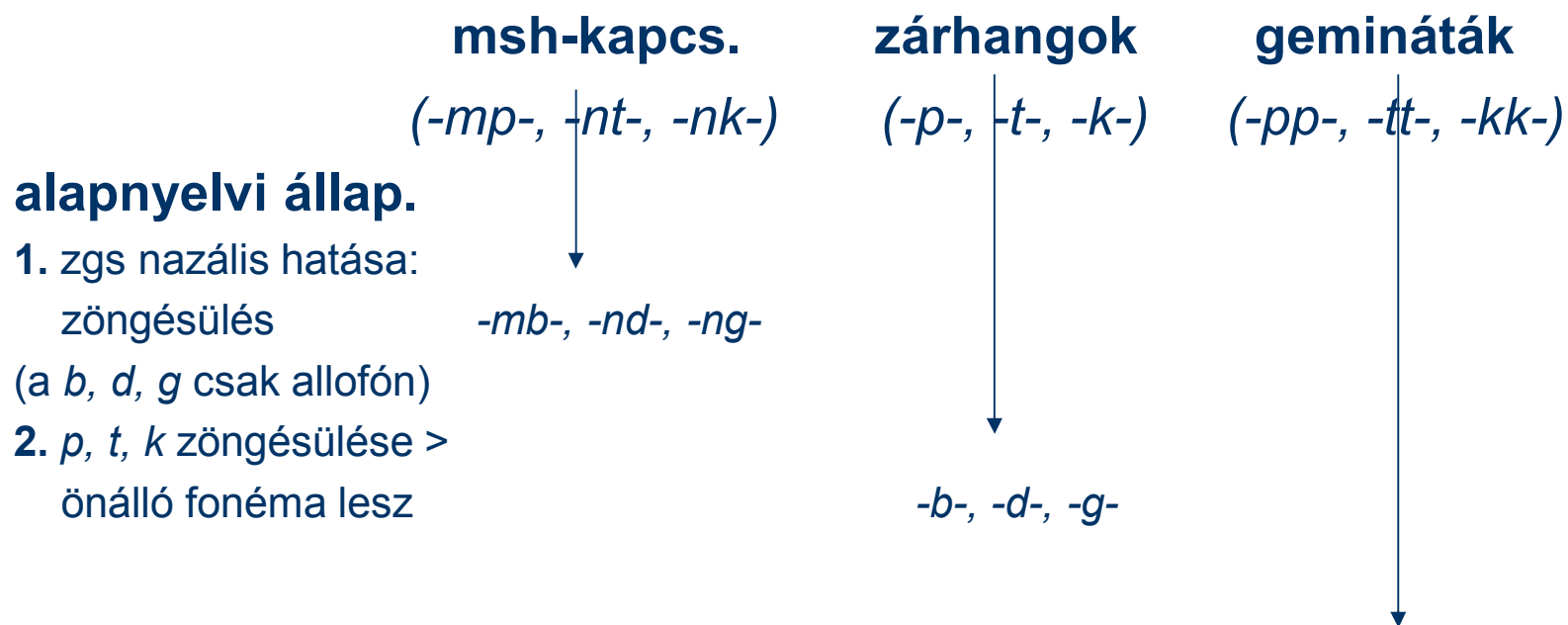
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

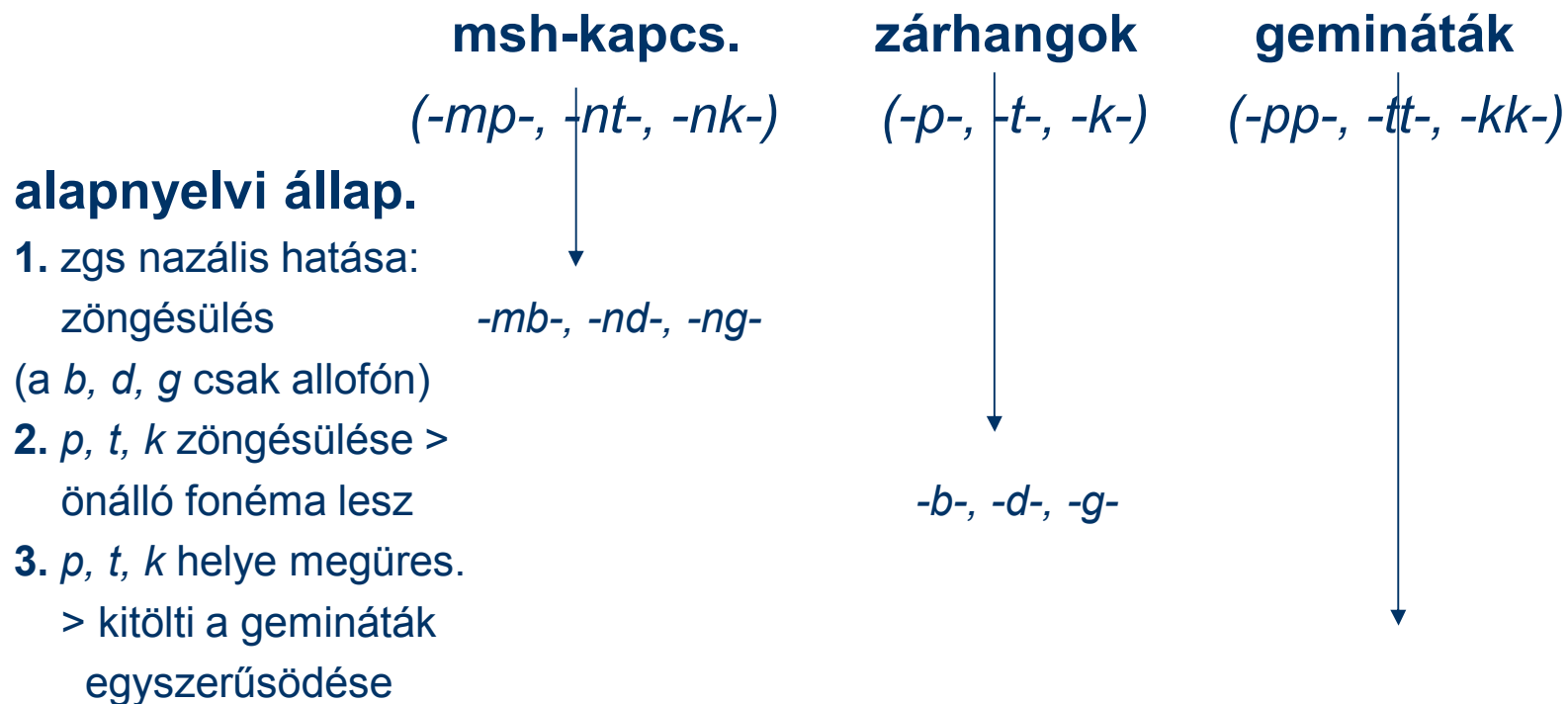
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

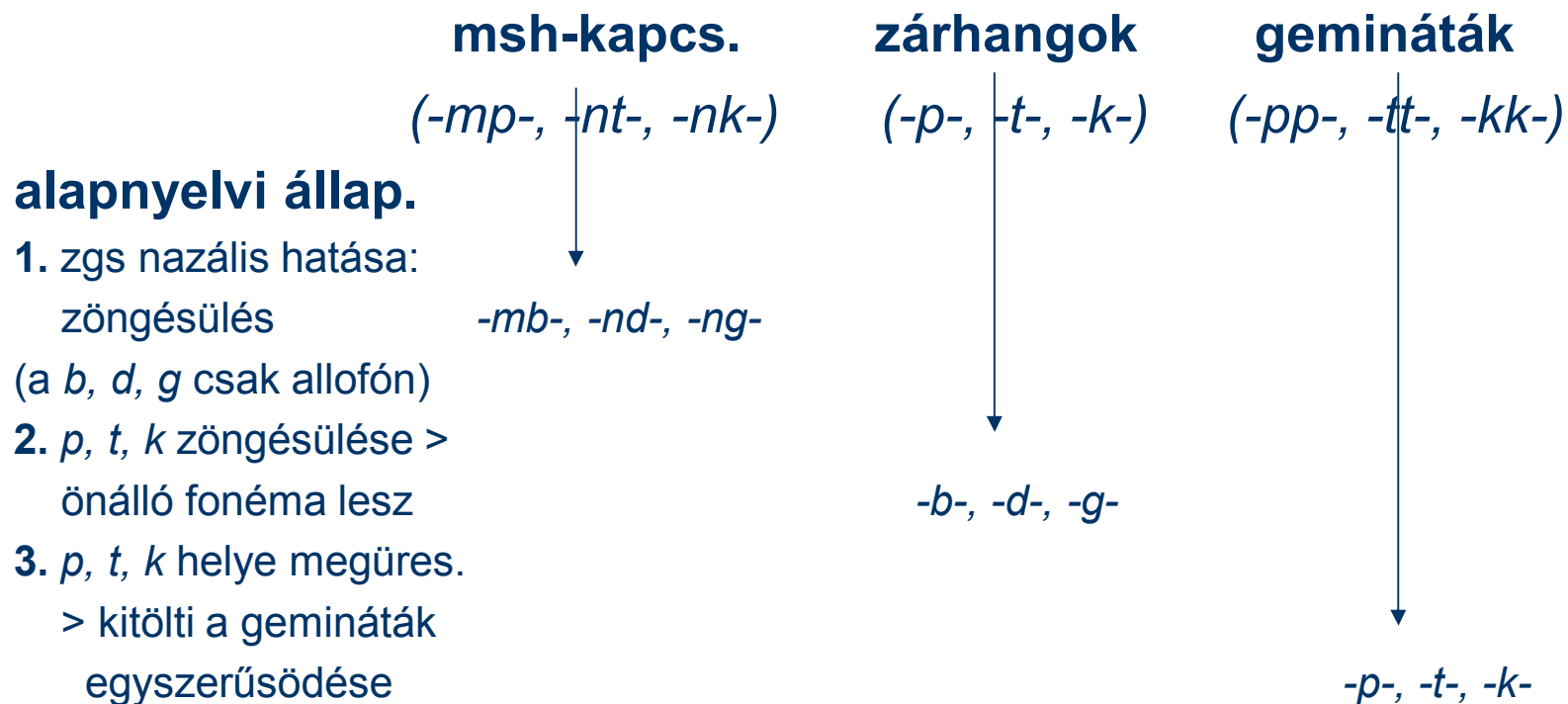
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

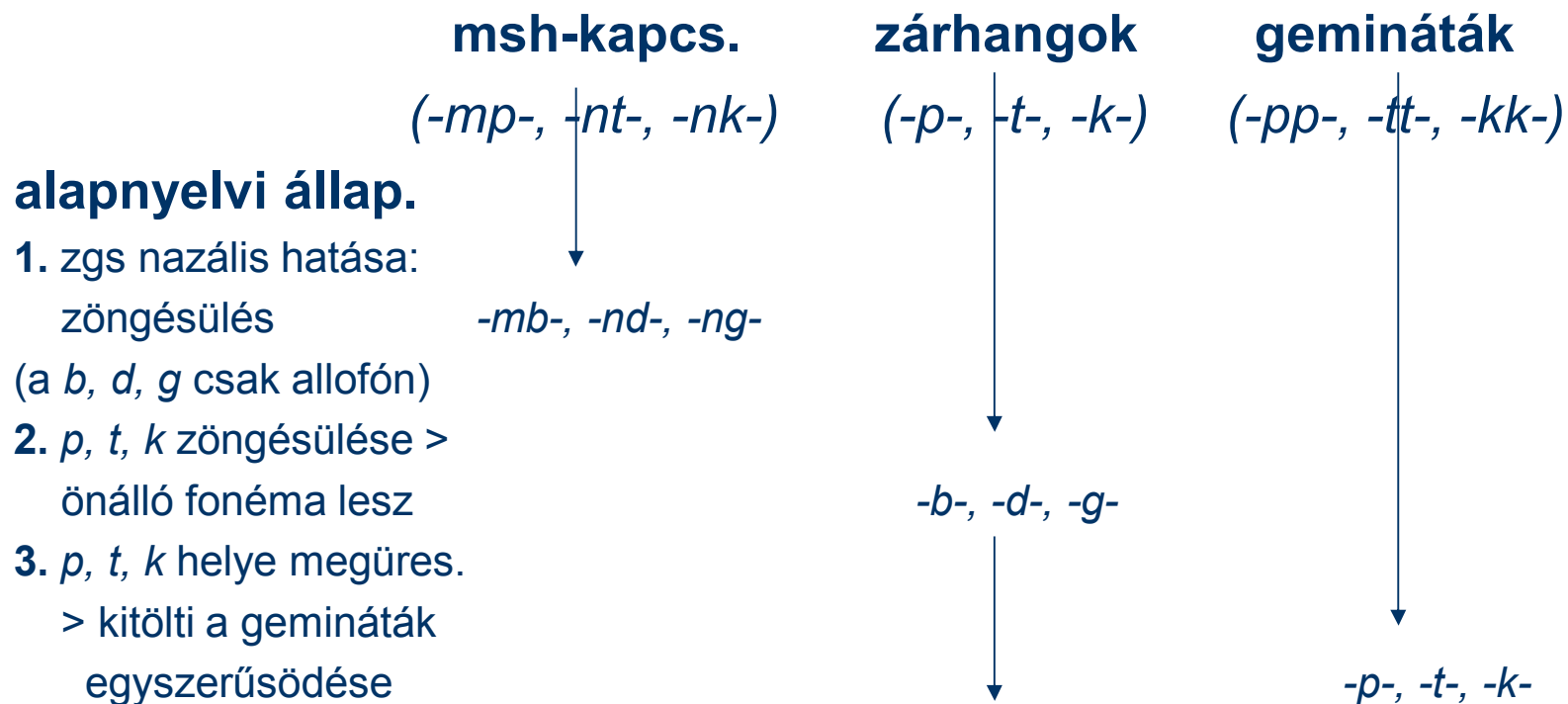
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

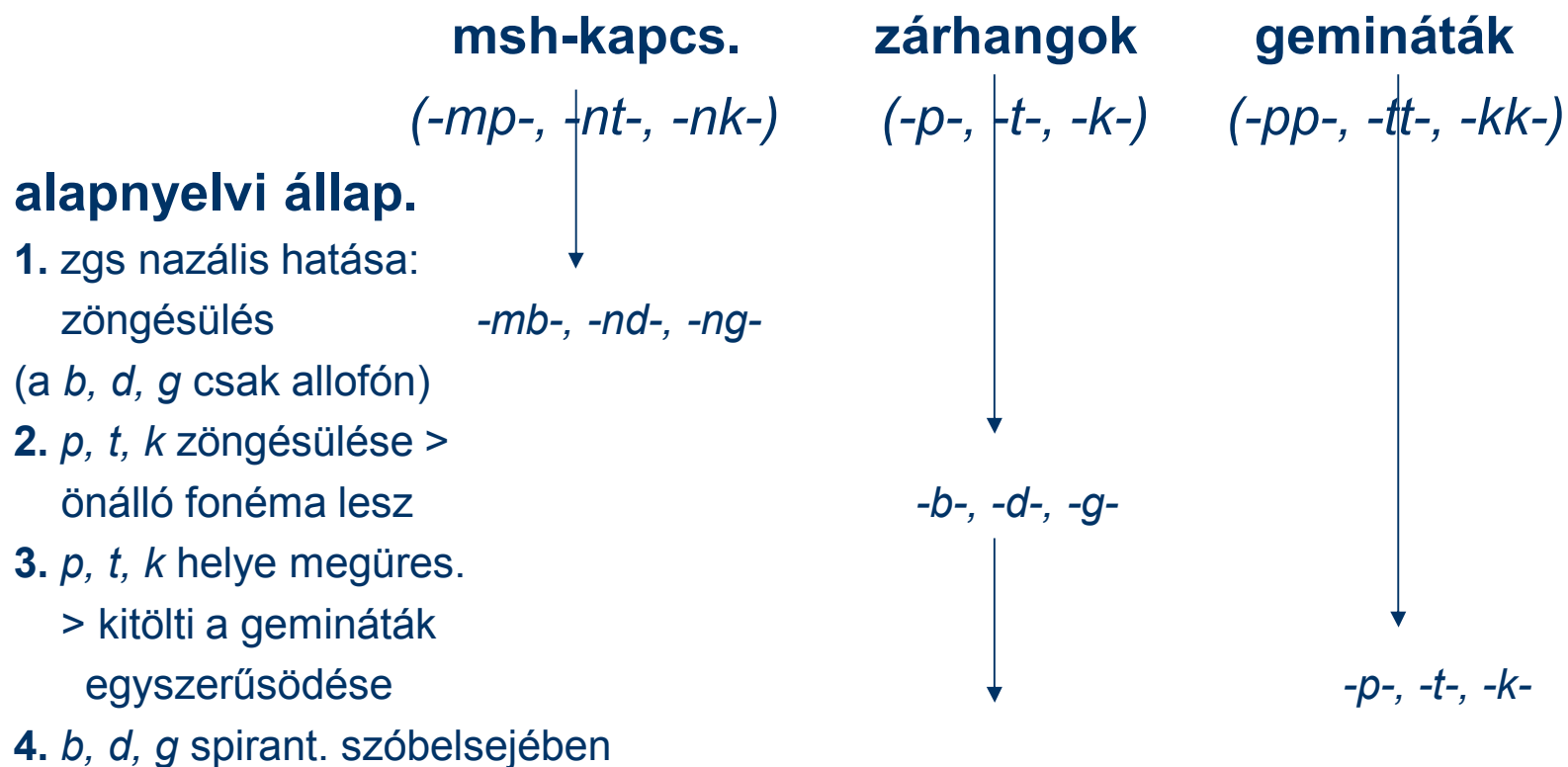
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

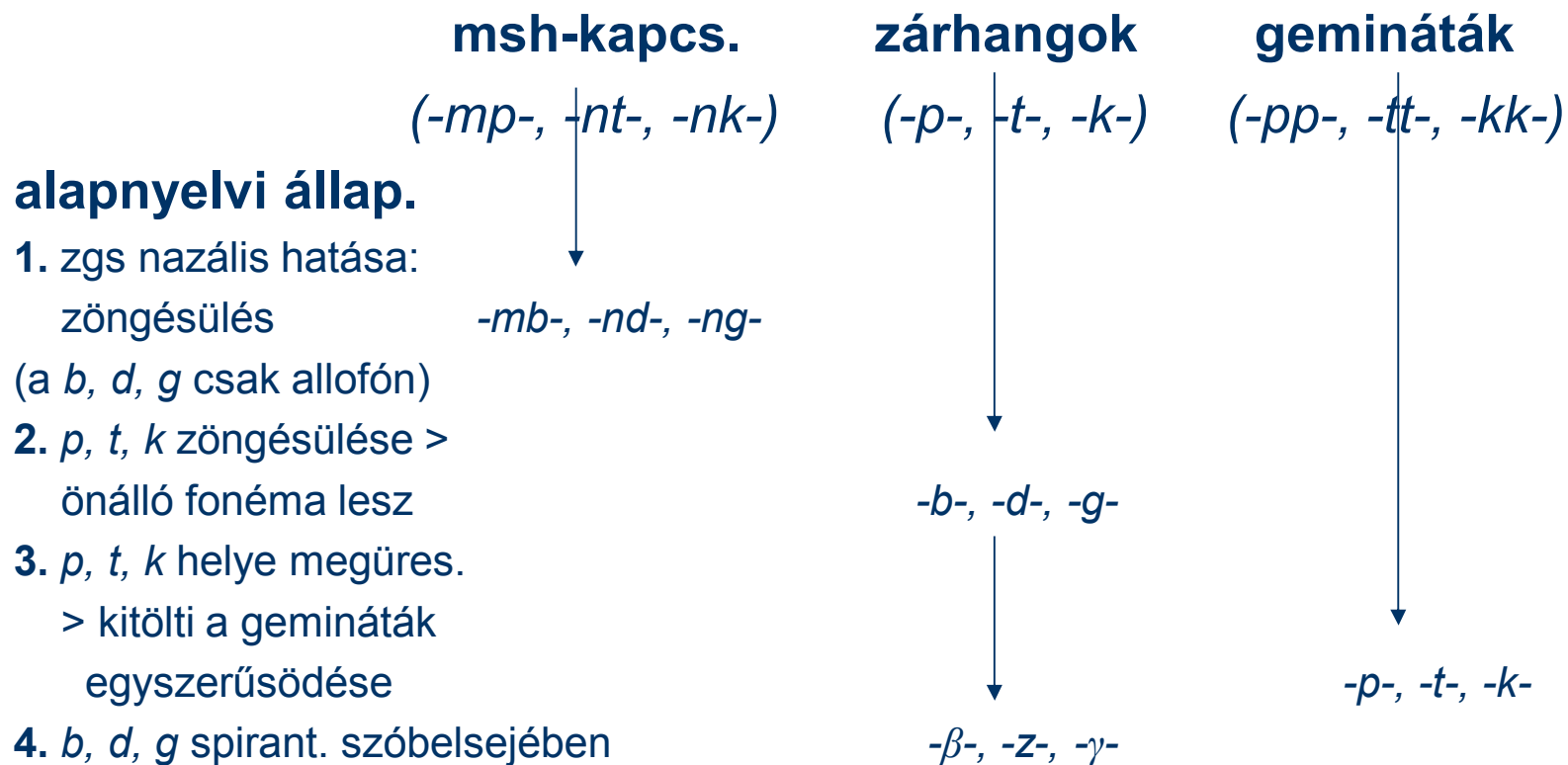
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

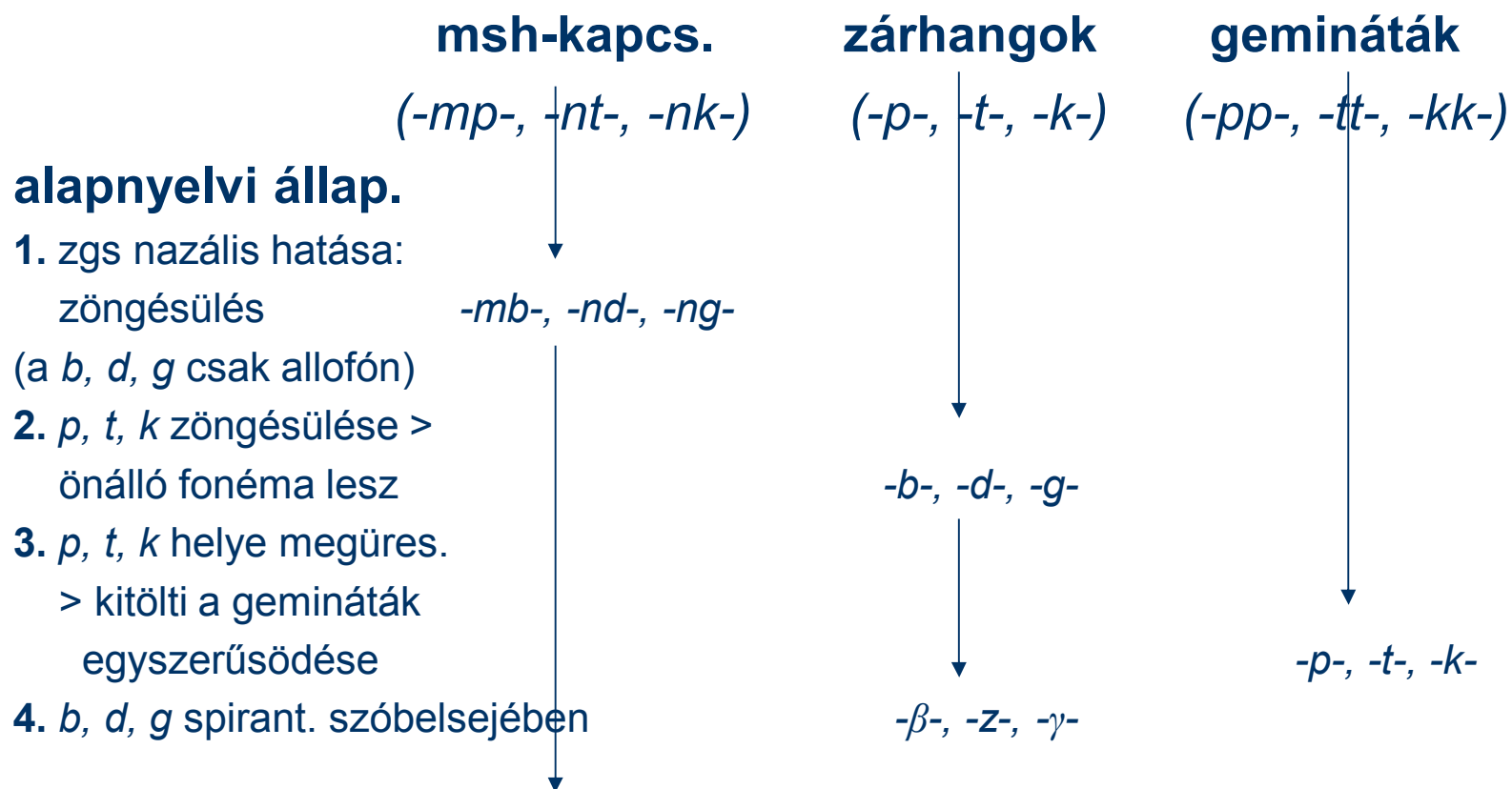
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

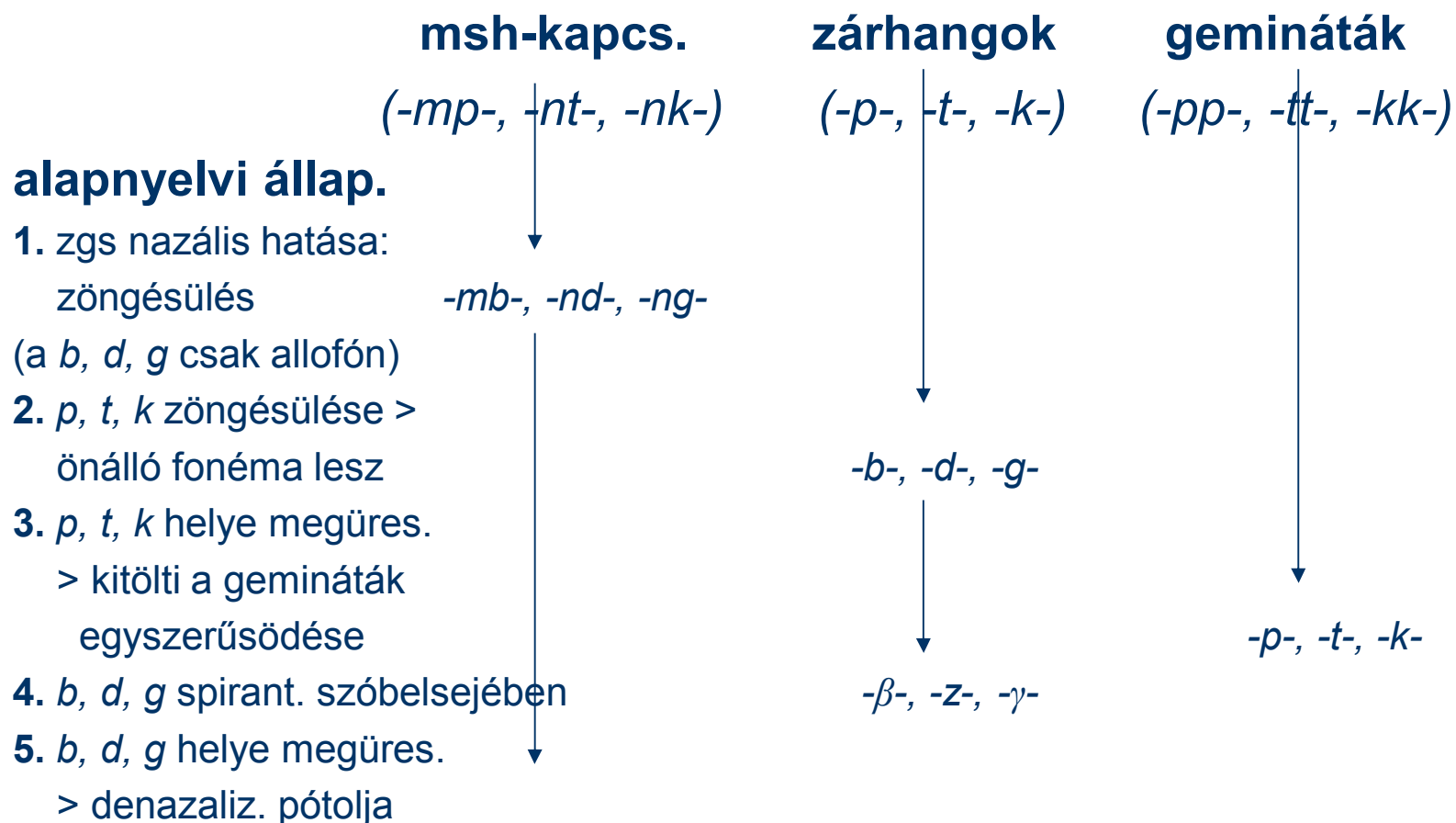
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

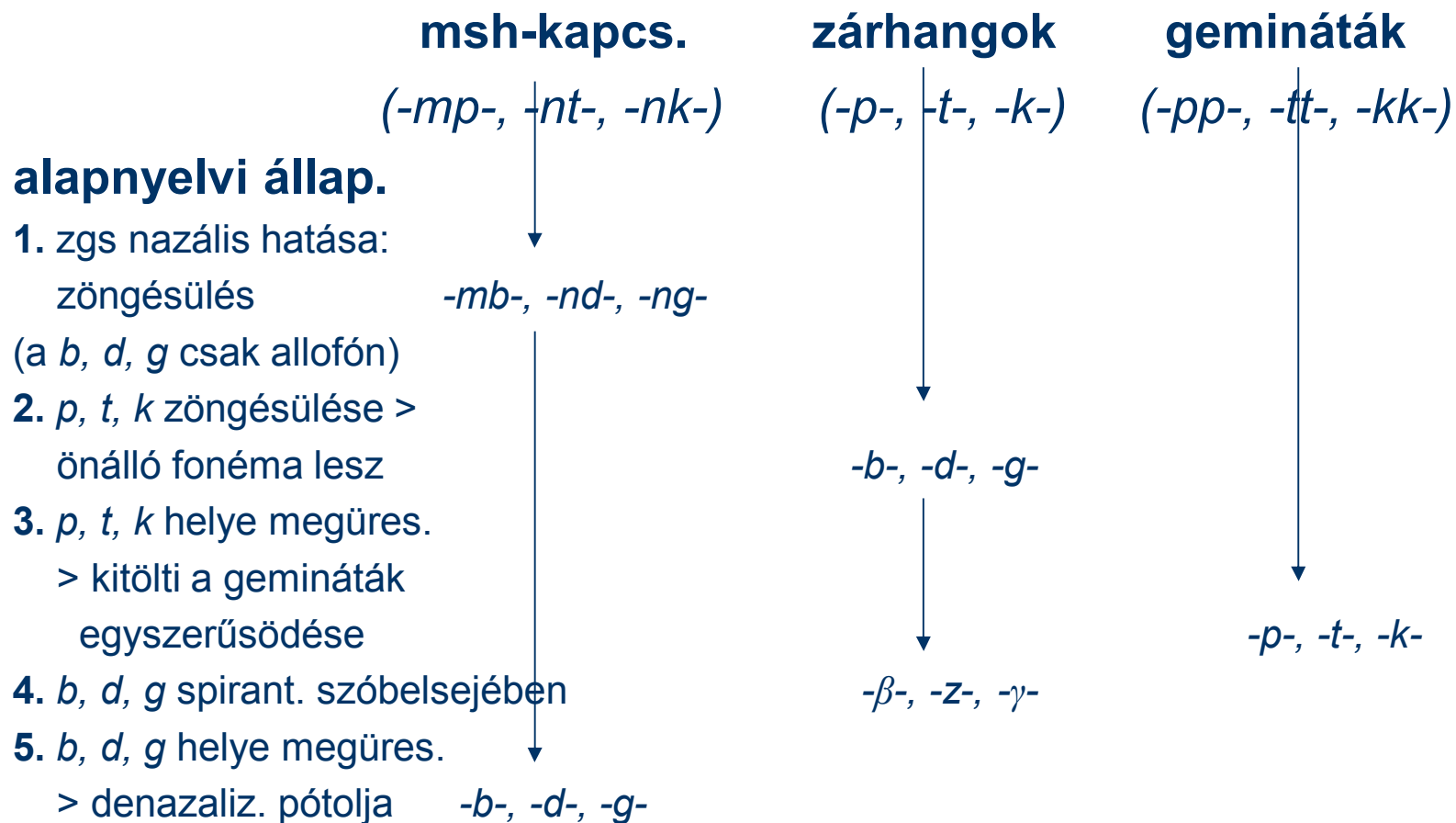
1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

2. msh-rendszer változásai az ősmagyarban

– további változási folyamatok

a) palatalizáció: $l > l'$

b) depalatalizáció

c) affrikáció: $l' > d\acute{z}s$

d) dezaffrikáció: $cs > s$

↓
jelentős változások a msh-rendszerben

1. Az ősmagyar kor mássalhangzó-rendszere és a msh-k változásai

3. ősmagyar kor végének msh-rendszere fő sajátosságai

zöngés – zöngétlen szembenállás

a) zárhangok: $p - b$, $t - d$, $k - g$

b) réshangok

$\beta - f$ (fonológiai párok), $sz - z$, $\chi - \gamma$

c) affrikáták: $cs - d\acute{z}s$

↓
ómagyar kor eleji msh-rendszer alapja